

УДК 343.985

Тетяна Іванівна САВЧУК,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри криміналістики
та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8024-5136>;

Олена Володимирівна НЕКРАСОВА,

викладач вищої категорії ЦК «Педіатричних дисциплін»

Харківського обласного медичного коледжу

КОНСУЛЬТАТИВНА ДОПОМОГА ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Сфера охорони здоров'я останнім часом все більше потерпає від великої кількості злочинних посягань. Суб'єктами таких посягань є, в першу чергу, медичні працівники. Шкода, яка наноситься злочинами, вчиненими вказаними особами має різний характер. Це може бути фізична шкода здоров'ю людини, матеріальна шкода, а також моральна шкода людині та шкода діловій репутації юридичної особи або авторитету органів державної влади. Тому протидія злочинам, вчиненим медичними працівниками повинна бути одним пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів.

За чинним Кримінальним кодексом України злочини, що вчиняються медичними працівниками, зосереджено у кількох різних розділах Особливої частини, а саме: 1) злочини проти життя та здоров'я особи – неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби; розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту особи чи іншої невиліковної хвороби; незаконне проведення абортів; незаконна лікувальна діяльність; ненадання допомоги хворому медичним працівником; неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником; порушення прав пацієнта; незаконне проведення дослідів над людиною; порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини; насильницьке донорство; незаконне розголошення лікарської таємниці; 2) злочини проти свободи, честі та гідності особи – підміна дитини; незаконне поміщення в психіатричний заклад; 3) злочини проти довкілля – приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення; 4) злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення – викрадання, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин; порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням; порушення правил поведінки з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами; 5) злочини у сфері службової діяльності - зловживання владою або службовим становищем; перевищення влади або службових повноважень; службове підроблення; службова недбалість тощо.

Зважаючи на специфіку та різноманітність вказаних злочинів їх розслідування потребує від правоохоронних органів застосування всіх допустимих та можливих засобів для встановлення обставин справи. Одним із таких засобів є використання консультативної допомоги спеціаліста. Перш за все це зумовлено характерними особливостями сфери, в якій вчиняються злочини, різноманітністю спеціальних знань, потреба в яких виникає під час розслідування, а також суб'єктним складом, задіяним у механізмі злочинів. Зважаючи на це перед слідчим виникає ряд завдань вирішення яких неможливо без залучення відповідного

фахівця в галузі медицини. І мова не йде про проведення судово-медичних експертиз, адже це саме собою мається на увазі. Справа в тому, що для виявлення особливостей діяльності, яка проводиться у сфері охорони здоров'я слідчому надасть значну допомогу саме консультація зі спеціалістом, який є або був невід'ємним суб'єктом вказаного виду діяльності.

Кримінальний процесуальний кодекс України зазначає, що спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Особливість залучення спеціалістів для надання консультативної допомоги під час розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками визначається необхідністю встановлення ряду питань медичного характеру, які досить важко з'ясувати особі, яка не володіє знаннями в галузі медицини. Так, в якості спеціалістів можуть залучатися співробітники Бюро судово-медичних експертиз, особи, які володіють медичними знаннями та є співробітниками медичних та/або фармацевтичних установ, або здійснюють приватну медичну практику чи здійснювали раніше, науково-педагогічні співробітники закладів освіти та науки медичної спрямованості тощо.

Такі консультації можуть проводитися під час підготовки до слідчих (розшукових) дій, таких як огляди, обшуки, допити. Предметом консультацій може стати встановлення місць доцільного проведення вказаних дій, слідів, які можуть бути виявлені, обставин, які повинні бути встановлені, тактики поведінки слідчого із тими чи іншими особами. Неабияке значення має консультативна допомога під час підготовки судових експертиз, і може полягати у визначенні виду необхідної експертизи, правильній підготовці матеріалів на експертизу, а також правильній постановці питань експерту. Крім того, важливе значення може мати консультативна допомога і під час аналізу результатів слідчих (розшукових) дій, як-то огляду вилученої медичної документації, та інших слідів, вивчення показань свідків, які є медичними працівниками, підозрюваних-медиків та потерпілих. Ще одним із напрямків використання консультативної допомоги під час розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками є їх залучення для оцінки висновків судових експертиз.

Слід зазначити, що результати консультативної допомоги спеціалістів під час розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками частіше за все мають інформативний характер і лише допомагають слідчому з'ясувати для себе якість питання та не набувають статусу доказу. В одних випадках участь спеціаліста відображається у протоколах слідчих (розшукових) дій, а в інших не має взагалі жодного процесуального закріплення. Однак законодавець не забороняє

провести допит такого спеціаліста в якості свідка і закріпити його показання на стадії досудового розслідування в процесуальному порядку.

Таким чином, зважаючи на специфіку злочинів, які вчинені медичними працівниками, під час їх розслідування не слід нехтувати консультативною допомогою осіб, які володіють спеціальними медичними знаннями, адже це не лише зекономить час слідчого але і забезпечить всебічне та об'єктивне встановлення всіх обставин справи.

Одержано 19.10.2018

УДК [340.6:001.89](477)

Олександр Олександрович СВИДЕРСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, заступник директора з експертної роботи
Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

НАПРЯМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

За роки незалежності в Україні відбулося становлення національної школи у галузі теорії судової експертизи. Цьому сприяло підготовка та захист понад 10 докторських та понад 70 кандидатських дисертацій з проблем судово-експертної діяльності, а також практики використання чинного кримінально-процесуального законодавства у сфері застосування судової експертизи в адміністративному, кримінальному та цивільному провадженнях.

Загальні теоретичні засади судової експертизи закладені в дисертаціях Ф. М. Джавадова, І. А. Алієва, А. В. Іщенко, М. В. Костицького [1–3]. В той же час наукові роботи вищезазначених вчених спиралися на радянський досвід та відповідну нормативно-законодавчу базу. Тому, деякі концептуальні підходи не відповідають вимогам сьогодення, однак є фундаментальним підґрунтям для визначення шляхів побудови сучасної теорії судової експертизи.

На початку 2000 років в роботах Ф. М. Джавадова, І. А. Петрової [4; 5] були розроблені концептуальні засади формування теорії та практики судової експертизи та окремих її видів.

Аналіз монографічних праць С. В. Євдокіменко, І. В. Пирога, Е. Б. Сімакова-Єфремян, М. Г. Щербаковського [6–9], написаних після прийняття у 2012 новітнього за змістом та концепцією Кримінального процесуального кодексу (надалі – КПК) України, дозволяє визначити, що настала нагальна потреба розробки наукових засад використання судової експертизи під час кримінального провадження з одночасним вивченням проблем забезпечення прав і свобод учасників кримінального судочинства.

Аналіз діючого законодавства України та ситуації, що склалася у теорії та практиці судової експертизи дозволяє окреслити існуючі проблемні питання: формування сучасної термінології судової експертизи; тенденції та напрямки розвитку судово-експертної діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства; перспективи розвитку використання спеціальних знань; завдання та напрями удосконалення професійної підготовки судового експерта; проблеми науково-методичного забезпечення експертної діяльності та принципи формування методики експертного дослідження; тактичні аспекти призначення та проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа; теоретико-правові проблеми визначення об'єкта судово-психологічної експертизи; актуальні проблеми проведення ідентифікаційних почеркознавчих досліджень; використання скануючої електронної мікроскопії й рентгенівського мікроаналізу при експертному дослідженні тонерів електрографічного друку; проблемні питання дослідження відбитків печаток і штампів; сучасні проблеми лінгвістичної експертизи; сучасні проблеми судово-почеркознавчої експертизи; особливості проведення комплексних трасологічних і судово-медичних експертиз при колото-різаних ушкодженнях; організаційні питання судово-будівельної експертизи; сучасні проблеми та можливості судово-товарознавчої експертизи; проблеми інформаційного забезпечення при експертному дослідженні знаків для товарів і послуг; особливості проведення різних видів біологічних експертиз; зміст, сутність та теоретико-правові проблеми використання судової економічної експертизи у кримінальному провадженні; проблеми визначення теоретичного змісту та напрямки удосконалення інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи; теоретико-правові та організаційні проблемні питання судово-грунтознавчої експертизи; правові та організаційні аспекти використання хімічних методів для виявлення рельєфних знаків і прихованих